

## RI CARTA RI XTZ'IB'AX CHKE RI WINAQ HEBREOS

### *Ri Dios uj u tzijob'em petinaq loq rumal ri u K'ojol*

<sup>1</sup> Ri Dios k'ia mul xeutzijob'ej ri qa mam ojer, k'ia xub'an che ki tzijob'exik kumal ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab'.  
<sup>2</sup> Kämik k'ut pa we k'isb'al taq q'ij ri' ri uj k'olik, uj u tzijob'em uj rumal ri u K'ojol. Rumal k'u ri Are' ri Dios xub'an we uwächulew, ri kaj, ri q'ij, ri ik', ri ch'imil, pu q'ab' k'u ri u K'ojol xujach wi ronojel wa'.  
<sup>3</sup> Che ri Cristo käqil wi ri nimalaj u q'ij ri Dios. Ri Are' k'ut qas je' u b'anik jas ri Dios. Are u k'aninaq ronojel ri k'olik ruk' ru Tzij ri k'o u chuq'ab'. Aretaq u ch'ajom chik ri qanima' che ronojel ri qa mak rumal ru kik'el, xt'uyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios chila' chikaj.

### *Ri u K'ojol ri Dios nim na u q'ij chkiwäch ri ángeles*

<sup>4</sup> Ri u K'ojol ri Dios xnimar na u q'ij chkiwäch ri ángeles rumal chi k'o ri xrechb'ej ri nim na u b'anik chkiwäch ri e are'. Are la' chi käb'ix “u K'ojol ri Dios” che.  
<sup>5</sup> Man k'o tä k'u jumul ri xub'ij ri Dios che jun ángel:

Ri at, at ri', at nu K'ojol.

Kämik xinok che ra Tat,

—man xcha tä che. Man k'o tä k'u jumul ri xub'ij chrij jun ángel:

Ri in kinok na che ru Tat,

ri are' k'ut kok na che nu K'ojol,

—man xcha tä che jun ángel.  
<sup>6</sup> Aretaq k'ut xutaq loq ri nab'eal u K'ojol cho we uwächulew, xub'ij:

Chq'ijilax ta ri Are' kumal konojel

ri ángeles rech ri Dios,

—xcha ri'.  
<sup>7</sup> Xub'ij k'u ri Dios chkij ri ángeles:

Ri Dios kub'an chke ri ángeles rech  
chi je' ta ne e kiäqiq'.

Kub'an chke we patänil taq re  
chi e je' ta ne u xaq q'aq',

—xcha ri'. <sup>8</sup> Are k'u chrij ri u K'ojol kub'ij:

Nimalaj Dios, ri taqanik la

man k'o tä u k'isik

pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik.

Ri taqanik la are jun taqanik

ri qas jikom.

<sup>9</sup> Loq' kil wi la ri jikomal,

etzelam k'u la u wäch ri etzelal.

Rumal k'u ri' ri Dios, ri Dios la,

xuya nimalaj kikitomal pa anima' la,

kikitomal k'ut ri nim na

chuwäch ri kikitomal ri xyi'

chke ri achi'l la,

—kächa ri Dios. <sup>10</sup> Xuquje' kub'ij ri Dios:

Ri lal, Qajaw, tzaretaq

xchaptaj loq ronojel,

xb'an la u b'anik we uwächulew,

xjeqb'a la kanoq.

Ruk' ri q'ab' la xb'an la ri kaj.

<sup>11</sup> Ronojel wa' xa käsach na u wäch.

Are k'u ri lal, man k'o tä k'isik la.

Ronojel wa' xa käq'elob' na

jas ri kub'an jun atz'iaq.

<sup>12</sup> Xa käb'us na la wa' je' jas jun atz'iaq,

käjal na la apanoq jas ri käb'an

che jun kamixa'.

Are k'u ri lal xaq je' wi la.

Ri k'aslemal la man k'o tä u k'isik,

—kächa ri'. <sup>13</sup> Man k'o tä k'u jumul ri xub'ij ri Dios che jun  
chke ri ángeles:

Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',  
 k'ä kinya na chawe chi katch'akanik,  
 kattaqan k'u na pa ki wi' ri kâka'n  
 ki k'ulel chawe,  
 —man xcha tä che. <sup>14</sup> Konojel ri ángeles e are' espíritus  
 ri e k'o chupatänixik ri Dios, ri e taqom loq che ki to'ik ri  
 käkiriq na ru tob'anik ri Dios.

## 2

*Qila b'a' chi mäqatzaq ru tob'anik ri Dios ri kraj kuya chqe*

<sup>1</sup> Rumal k'u ri', sib'alaj rajwaxik kujok il chunimaxik ru  
 Loq' Pixab' ri Dios ri qa tom rech man käqatas tä qib' chrij  
 wa'. <sup>2</sup> Ru Loq' Pixab' ri Dios ri xtziqox nab'e kanoq kumal  
 ri ángeles xq'alajinik chi are ri Qas Tzij. Konojel k'u ri  
 xemakunik, ri man xeniman tä wa', xk'äjisax ki wäch jas  
 ri taqal chke. <sup>3</sup> E k'u ri uj, ¿a kujto'taj lo ri' we ta mat  
 kujok il chutzukuxik ri nimalaj u tob'anik ri Dios? ¡Man  
 je' taj! Are k'u xtziqox wa' rumal ri Qajaw Dios nab'e. Te  
 k'u ri' xjikib'a' u b'ixik chi are ri Qas Tzij kumal ri xetowik,  
 xkitzijoq chi k'u wa' chqe uj. <sup>4</sup> Ri Dios xuquje' xujikib'a'  
 chi qas tzij ri tajin käkitzijoq. Je' xub'an wa' ruk' nimaq  
 taq k'utb'al, etal, xuquje' k'ialaj taq kajmab'al ri xub'an  
 chkiwäch. Xuquje' xub'an wa' rumal ri Loq'alaj Espiritu  
 ri xuya jalajoq taq kuinem chqe chqajujunal jas ri xraj ri  
 Are'.

*Ri Jesucristo xjunamataj kuk' ri rachalal*

<sup>5</sup> Ri Dios man xuya tä chke ri ángeles chi ketaqan puwi'  
 ri k'ak' uwächulew ri kâk'oqi na, ruwächulew ri tajin  
 käqatzijoq. <sup>6</sup> Xane pa jun u xaq wuj re ru Loq' Pixab' ri  
 Dios ri Tz'ib'talik k'o jun ri xuq'alajisaj, xub'ij:  
 Qajaw Dios, ¿jas u b'anik jun winaq  
 chi ri lal kok la il che ri are'?  
 ¿Jas lo u b'anik ri winaq

ri xa käkämik chi kächajin la che?  
—kächa'.

<sup>7</sup> Xa kieb' oxib' q'ij xqasaj la  
u q'ij ri are' chkiwäch ri ángeles.

Pune ta ne je ri', xya chi na la u q'ij,  
nim xil wi la.

Xya k'u la taqanik pu q'ab' puwi' ronojel  
ri b'anom la.

<sup>8</sup> Xya la taqanik pu q'ab'  
puwi' nimalaj ronojel ri k'olik,  
—xcha ri'.

Je k'u ri', aretaq ri Dios xuya chke ri winaq chi ketaqan  
puwi' ronojel, man k'o tä ri xutas kanoq ri mat ketaqan  
puwi'. Pune k'u je ri', käqilo chi k'ä e k'o na jastaq ri mäja'  
ketaqan ri winaq pa ki wi' kämik. <sup>9</sup> Käqil k'u ri Jesús ri  
xqasax u q'ij chkiwäch ri ángeles kieb' oxib' q'ij rumal ri  
Dios. Je ri' rech käkämisax ri Are' rumal qech uj qonojel.  
Te k'u ri' xyi' u q'ij, nim xil wi rumal chi xuriq ri kämikal.  
Je k'u wa' ri u rayib'al ri Dios che rumal chi ri Dios sib'alaj  
xutoq'ob'isaj qa wäch.

<sup>10</sup> Ronojel ri k'olik are xb'an rumal ri Dios, xuquje'  
chuya'ik u q'ij ri Are' k'o ronojel ri k'olik. Ri Dios k'ut  
kraj chi konojel ri ralk'ual känimarisax ki q'ij junam ruk'  
ri Are'. Rumal wa' xuriq k'äx ri Cristo ri To'l Ke konojel  
ri winaq, rech qas je' kel ri Are' jas ri kraj ri Dios. <sup>11</sup> Je ri',  
rumal chi ri Jun ri kub'ano chi ri ralk'ual ri Dios käkijach  
kib' pu q'ab' ri Are', xuquje' ri ki jachom kib', xa jun ri ki  
Tat k'olik. Rumal ri' ri u K'ojol ri Dios man käk'ix tä ri'  
chub'ixik “;Qachalal!” chke. <sup>12</sup> Je wa' kub'ij ri Are' pa ru  
Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Kintzijon na chij la

chke taq ri wachalal,

kinb'ixoj k'u himnos chuya'ik q'ij la

chkiwäch konojel ri ki mulim kib',  
 —kächa'. <sup>13</sup> Xuquje' kub'ij ri Are':  
 Ri in kinjikib'a' na ri wanima'  
 chrij ri Dios,  
 —kächa'. Kub'ij xuquje':  
 Waral in k'o wi kuk' ri alk'ualaxelab'  
 ri xuya ri Dios chwe,  
 —kächa ri Are'.

<sup>14</sup> Uj ri' ri ralk'ual ri Dios, qonojel ri uj, uj winaq. Je ri' xuquje' xub'an ri Jesús. Ri Are' xil u wäch jas jun winaq, junam kaka'yik. Ri Are' xok che winaq rech kuya' käkämik. Je' xb'anik rech käkowin ri Are' chusachik u wäch ri Itzel ri k'o taqanik pu q'ab' che ri kämisanik. <sup>15</sup> Je ri' xeutzopij konojel ri je' ta ne e chaptalik xa rumal chi pa ronojel ri ki k'aslemal ki xem kib' cho ri kämikal. <sup>16</sup> Qas tzij k'ut chi ri Cristo man xpe tä che ki to'ik ri ángeles, xane che ki to'ik ri winaq ri k'o ri qa mam Abraham che ri ki mam ojer. <sup>17</sup> Rumal ri' ri Cristo xjunamataj kuk' ri rachalal pa ronojel. Je ri' rech kel u k'ux chke ri winaq. Kuya' k'ut kok che ki nimal sacerdotes ri qas jikom ranima' cho ri Dios rech käsachtaj ki mak ri winaq rumal chi xuya rib' che jun sipanik cho ri Dios. <sup>18</sup> Ri Are' k'ut xuriq k'äx, xtaqchi'x chub'anik ri mak. Je ri' käkowin che ki to'ik ri winaq ri ketaqchi'x chub'anik ri mak.

### 3

#### *Ri Jesús are nim na u b'anik chuwäch ri qa mam Moisés*

<sup>1</sup> Je k'u ri', qachalal, ix ri' ix rech ri Dios, ix jun chkixol ri e sik'im rumal ri Dios. Qas chixchoman b'a' chrij ri Cristo Jesús ri qas apóstol, ri qas ki nimal sacerdotes re ri kojoniq ri káqatzijoj. <sup>2</sup> Ri Cristo Jesús, Are' qas jikom ranima' cho ri Dios, ri xkojow che we patäninik ri'. Je' k'u xub'an ri qa mam Moisés xuquje', are' qas jikom ranima'

xpatänin cho ri Dios chkixol ri alk'ualaxelab' rech ri Dios. <sup>3</sup>Ya'tal k'u che ri Jesús chi känimarisax na u q'ij chuwäch ri qa mam Moisés je' jas jun yakal ja ya'talik chi käyi' na u q'ij chuwäch ri ja ri xuyako. <sup>4</sup>Ronojel ja rajwaxik käb'an na rumal jun winaq. Are k'u ri b'anowinaq ronojel ri k'olik are ri Dios. <sup>5</sup>Qas tzij k'ut, ri qa mam Moisés qas jikom ranima' xpatänin che ri Dios pa ronojel chkixol ri alk'ualaxelab' rech ri Dios. Ri patäninik ri xub'ano are u q'alajisaxik ri kub'an na ri Dios. <sup>6</sup>Are k'u ri Cristo qas jikom ranima' je' jas jun alk'ualaxel ri qas k'o u taqanik pa ki wi' ri rachalaxik ri Dios. Uj k'u ri' ri achalaxik ri' rech ri Dios, we käqataqej ri kojoniq che ri Cristo, man kub'an tä k'u kieb' qa k'ux k'ä käk'is na ronojel. Je ri' we qas kujkikot amaq'el ruk' ri ku'l wi qa k'ux.

*Waral käqil wi chi käkiriq na uxlanem ru winaqil ri Dios*

<sup>7</sup>Rumal k'u ri' je' jas ri kub'ij ri Loq'alaj Espiritu chupam ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Kämik, we kita ri kub'ij ri Dios,

<sup>8</sup>mib'an b'a' che ri iwanima'  
chi xa kab'ajarik

jas ri xka'n ri winaq

ri xkiwalijisaj kib' chrij ri Dios,

xkiyak k'u royowal ri Are'

pa ri juyub' ri kätz'inowik.

<sup>9</sup>Chila', pa ri juyub' ri kätz'inowik

ri i nan tat ojer xa xkiyak woyowal,

pune kawinaq junab'

xkil ronojel taq ri xinb'ano,

xuquje' taq ri kajmab'al,

—kächa ri Dios.

<sup>10</sup>Rumal ri' xyaktaj woyowal chkij

ri winaq ri',

xinb'ij k'ut: "We winaq ri'

xaq kub'an kieb' ki k'ux,  
 man kākaj tā k'ut keniman  
 chke taq ri nu taqanik,”  
 —xincha pa wanima'.

<sup>11</sup> Rumal ri' xyaktaj woyowal chkij,  
 xinb'an k'u juramento, xinb'ij:

“We winaq ri' man kākiriq tā na  
 ke ri uxlanem wuk' in,”  
 —xincha ri'.

<sup>12</sup> Chichajij b'a' iwib', qachalal, k'o jun chiwe mäk'iy  
 etzelal pa ranima', ri xa kutas kan rib' chrij ri k'aslik Dios,  
 ri mat kākojon chi che ri Are'. <sup>13</sup> Xane chiwalijisaj ri  
 iwanima' chb'il taq iwib' ronojel q'ij, kāmik ri' ri k'ä k'o  
 na ri q'ij. Je ri' rech k'o jun chiwe mäsub'taj rumal ri mak,  
 kuwalijisaj ta k'u rib' chrij ri Dios. <sup>14</sup> We kəqataqej ri qa  
 kojoniq chrij ri ku'l wi qa k'ux petinaq loq, k'ä kāk'is na  
 ronojel, kəqariq na qe ronojel u wäch tewchib'al junam  
 ruk' ri Cristo.

<sup>15</sup> Je ri' kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios:  
 Kāmik ri' we kita ri kub'ij ri Dios,

mib'an b'a' chi ri iwanima'  
 xa kab'ajarik  
 je' jas ri xka'n ri winaq  
 ri xkiwalijisaj kib' chrij ri Dios,

—kächa ri'. <sup>16</sup> ¿Jachin k'u taq ri' ri winaq ri xkita ru  
 ch'ab'al ri Dios, te k'u ri' xa xkiwalijisaj kib' chrij? E  
 are' konojel ri winaq ri xeb'el loq pa Egipto ri xk'am  
 ki b'e rumal ri qa mam Moisés. <sup>17</sup> ¿Jachin taq chkij  
 xyaktaj wi royowal ri Dios kawinaq junab'? Chkij konojel  
 ri xemakunik. Xekäm k'u kan ri e are' pa ri juyub' ri  
 kätz'inowik. <sup>18</sup> ¿Jachin taq chkij xub'an wi juramento ri  
 Dios chi man kākiriq tā na ke ri uxlanem ruk'? Chkij ri

winaq ri man xeniman taj. <sup>19</sup> Käqilo chi man xekowin taj xkiriq ke ri uxlanem rumal chi man xekojon taj.

## 4

<sup>1</sup> Kämik k'ut, ri tajin käb'ix chqe rumal ri Dios chi käqariq qe ri uxlanem ruk', qila b'a' qib' k'o ne jun chiwe mel kanoq ri mat kuriq re ri uxlanem ri'. <sup>2</sup> Are xuquje' xtzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chqe uj je' jas ri xtzijox chke ri e are'. Man k'o tä k'u xupatänij ri Tzij ri xtzijox chke, rumal chi aretaq xkito, man xekojon taj. <sup>3</sup> Ri uj k'ut, ri uj kojoninaq, uj ri' ri käqariq na qe ri uxlanem ruk' ri Dios, jas ri u b'im ri Are':

Xa je ri' xyaktaj woyowal chkij,  
xinb'an juramento, xinb'ij:

We winaq ri' man käkiriq tä na ke  
ri uxlanem wuk' in,

—xcha'. Je' xub'ij ri Dios wa' pune ta ne xk'is na ru chak ri xub'ano tzaretaq xb'antaj we uwächulew. <sup>4</sup> Pa jun u xaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik käb'ix wi chrij ri uwuq q'ij:

Ri Dios xuxlan che ronojel ru chak  
pa ri uwuq q'ij,

—kächa'. <sup>5</sup> Jumul chik kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

We winaq ri' man käkiriq tä na ke  
ri uxlanem wuk' in,

—kächa'. <sup>6</sup> E k'o k'u jujun ri mäja' käkiriq ke we uxlanem ri'. Ri nik'iaj, ri nab'e xtzijox ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke, man xkiriq tä ke ri uxlanem rumal chi man xeniman taj. <sup>7</sup> Rumal k'u ri' ri Dios xuch'ik jun q'ij chik, kämik k'u ri'. Ri Dios kujutzijob'ej rumal ri xub'ij ri qa mam David pa jun u xaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik ri ya xqab'ij. Are wa' ri xub'ij ri Dios ok'owinaq chi k'ia junab':

We kita ri kub'ij ri Dios kämik,



mib'an b'a' chi ri iwanima'  
 xa kab'ajarik,

—kächa'. <sup>8</sup> We ta ri qa mam Josué xuya ta ri qas uxlanem chke ri winaq aj Israel, mat xch'aw ri Dios ri' chrij jun q'ij chik re uxlanem. <sup>9</sup> Kämik k'ut k'o na kan jun je'lalaj uxlanem chik chke ru winaqil ri Dios. <sup>10</sup> Jachin k'u ri kuriq re ri uxlanem ri kuya ri Dios, kuxlan ri' che ronojel ru chak, je' jas ri Dios xuxlan ojer che ronojel ru chak ri Are'. <sup>11</sup> Qakojo b'a' qa chuq'ab' rech käqariq na qe we uxlanem ri', k'o ne jun chqe mub'an re jas ri xka'n ri nik'iaj ri man xekojon taj.

<sup>12</sup> Ru Loq' Pixab' ri Dios are k'aslik, xuquje' k'o u chuq'ab'. Are je' ta ne jun espada ri sib'alaj käsokon na chuwäch apachike espada ri kieb' u pu chi'. Käjuch'uch'ik kopan pa ri ranima' ri winaq, kuriqa ri respíritu, kopan pa ri b'aq, ke' pu k'ux ri winaq. Käresaj loq chisaq ronojel ri k'o pa ru chomab'al, ri k'o pa ranima' ri winaq. <sup>13</sup> Man k'o tä k'u jun jasach ri k'olik ri kuya' käk'u'taj chuwäch ri Dios. Xane ronojel ri k'olik are käq'alajinik, saq k'u chuwäch ri Dios ri käqajach wi na qa kuenta.

*Waral käqil wi chi ri Jesús are ri ki nimal sacerdotes ri sib'alaj nim u q'ij*

<sup>14</sup> Qataqej b'a' ri qa kojonik, rumal chi ri Jesús, ru K'ojol ri Dios, are qa sacerdote. Are k'u ki nimal sacerdotes wa' ri sib'alaj nim u q'ij ri xopan chuwäch ri Dios chila' chikaj. <sup>15</sup> Ri nimalaj qa sacerdote käkowinik kel u k'ux chqe uj ri man k'o tä qa chuq'ab', rumal chi ri Are' xtaqchi'x che ronojel u wäch mak jas ri käb'an chqe uj, man xqaj tä k'u pa mak. <sup>16</sup> Rumal ri' mäqaxej b'a' qib', chujqeb' chuwäch ri je'lalaj u t'uuyulib'al ri Dios ri kutoq'ob'isaj ki wäch konojel. Je ri' rech kel u k'ux chqe, kutoq'ob'isaj qa wäch uj, kujuto' pa ri q'ij ri k'o qa rajwaxik.

## 5

<sup>1</sup> Ronojel ki nimal sacerdotes\* are cha'tal chkixol ri winaq. Kojom k'u ri are' che ki k'exwäch ri winaq chuwäch ri Dios, xuquje' che ki ya'ik sipanik, che ki kämisaxik awaj cho ri Dios rech käsachtaj ri ki mak ri winaq. <sup>2</sup> Ri sacerdote k'ut are jun winaq ri kuya' kätaqchi'x che mak rech ri are' käkownik kutoq'ob'isaj ki wäch ri winaq ri man k'o tä ketam, ri ki sachom ri ki b'e. <sup>3</sup> Rumal chi xa winaq, rajwaxik keukämisaj awaj cho ri Dios rech käsachtaj ru mak ri are' junam jas ri kub'ano rech käsachtaj ki mak ri winaq.

<sup>4</sup> Man k'o tä k'u jun ri käkownik kukoj rib' che ki nimal sacerdotes xaq pa re wi, xane are ri Dios käsik'inik, kuya k'u ri reqlen ri' ri nim u q'ij jas ri xub'an che ri qa mam Aarón. <sup>5</sup> Je k'u ri' ri Cristo, ri Are' man xa tä xukoj rib' che ki nimal sacerdotes, xane are ri Dios xyo'w ri reqlen ri' ri nim u q'ij, je' jas ri xub'ij che:

Ri at ri', at nu K'ojol,

kämik xinok che ra Tat,

—xuchixik. <sup>6</sup> Xuquje' pa jun u xaq ru Loq' Pixab' ri Dios chik, kub'ij:

Ri at ri', at sacerdote

ri man k'o tä awelik,

je' jas ru b'anik ri Melquisedec,

—kächa'. <sup>7</sup> Ri Cristo aretaq xk'asi waral cho we uwächulew, ri Are' ko xch'awik, xub'an orar, xel k'u u wa'l u wäch aretaq xuta' toq'ob' che ri Dios ri käkown chuto'ik cho ri kämikal. Ri Dios k'ut xutatab'ej ri xub'ij ri Cristo rumal chi xujach rib' pu q'ab' ri Are'. <sup>8</sup> Je k'u ri' ri Cristo, pune Are u K'ojol ri Dios, rumal k'u ri k'äx ri xuriqo xretamaj ri nimanik. <sup>9</sup> Je ri' qas xujach rib'

\* 5:1 “Sacerdote aj Israel”: Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

chub'anik ronojel ru rayib'al ri Dios. Rumal k'u ri Are' xpe ri tob'anik ri man k'o tä u k'isik ri kuya ri Dios chke konojel ri keniman che. <sup>10</sup> Xoksax k'u rumal ri Dios che ki nimal sacerdotes, jas ru b'anik ri Melquisedec.

*Waral käqil wi ri k'äx ri kuriq jun winaq we kuya kan ri kojoniq*

<sup>11</sup> Sib'alaj k'o na ri käqaj käqab'ij chrij wa' ri tajin käqatzijoj. K'äx k'u u q'alajisaxik wa' chiwe, rumal chi ri ix man kiwaj taj kich'ob'o. <sup>12</sup> Ri ix ya ojer chik ix kojoninaq, rajwaxik k'ut chi ix chik keitijoj nik'iaj chik. Man je' tä k'u ri'. Xane xa rajwaxik i tijoxik chi na ix che ri nab'e taq tijoniq ri man k'äx tä u ch'ob'ik rech ru Loq' Pixab' ri Dios. Xa man k'o tä i chuq'ab', je' ta ne chi k'ä ix ak'alab' na, rajwaxik k'u na ri tu' chiwe chuk'exwäch ri wa. <sup>13</sup> Konojel ri xaq leche käkitijo, e je' ta ne ak'alab' ri k'ä ketu'n na. Mäja' kekowin ri' käkich'ob'o jas ri' ri u b'anik ri jikomal pa ri ki k'aslemal. <sup>14</sup> Are k'u ri wa are chke ri ya e ri'jab' chik, ri kekowin chik kechomanik, ri kekowin chik käkich'ob'o jachike ri utz, jachike ri man utz taj.

## 6

<sup>1</sup> Je k'u ri', qaya b'a' kan ri nab'e taq tijoniq chrij ri Cristo rech käqataqej k'iyem, kätz'aqat k'u ri qa chomab'al. Mäqatzijoj chik jas ri xqatzijoj kan nab'e, chi rajwaxik käkik'ex kanima' ri winaq, käkik'ex k'u ki chomanik rech käkiya kan u b'anik ri etzelal ri käk'aman b'i pa ri kämikal. Mäqatzijoj chik xaq xuwi ri kojoniq chrij ri Dios. <sup>2</sup> Mäqatzijoj chik xaq xuwi ri tijoniq chrij ri qasna', o chrij ru ya'ik q'ab'aj pa ki jolom ri kojonelab', chrij ri ki k'astajik ri käminaqib', xuquje' chrij ri q'atow tzij, tojb'al ri man k'o tä u k'isik ri kuya ri Dios chke ri winaq. <sup>3</sup> Qataqej b'a' k'iyem pa ri kojoniq ruk' ru tob'anik ri Dios pa qa wi'.

<sup>4</sup> Je ri', rumal chi ri winaq ri e k'o chi pa ri saqil rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, man kuya' tä chik ketzelej chkiy we ketzaq chi na pa mak, rumal chi ki k'amowam chik ri tewchib'al ri kuya ri Dios, k'o chik ri Loq'alaj Espiritu. <sup>5</sup> Ri winaq ri' xuquje' ki k'amowam ri je'lalaj u Loq' Pixab' ri Dios, xuquje' ru chuq'ab' ru taqanik ri Dios pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na. <sup>6</sup> We winaq ri', we ketzaqik, man kuya' tä chik käb'ix chke chi käkik'ex chik ri kanima', käkik'ex k'u ki chomanik, rumal chi ri e are' ruk' ri tajin kaka'n pa ri ki k'aslemal xa tajin käkirip chi jumul ri u K'ojol ri Dios, xa tajin käkesaj u k'ixb'al chkiwäch konojel ri winaq. <sup>7</sup> E junam wa' ruk' ri ulew ri kub'iq' ri jäb' ri käqaj amaq'el. We ri ulew ri' kuya utzalaj tiko'n ri kewächinik chke ri ketajinik, k'o ru tewchib'al ri Dios puwi'. <sup>8</sup> We k'u xa k'ix kek'iy chuwäch xuquje' q'ayes, man k'o tä u patän ri'. Käpe na k'äx puwi' rumal ri Dios, chuk'isb'al k'ut käporox na.

*Waral käqil wi jas ri' ri käku'b'i wi qa k'ux chrij*

<sup>9</sup> Loq'alaj taq qachalal, pune k'u je' kujtzijon wa', qas qetam chi ri ix kiriq na ri nimalaj u tewchib'al ri Dios rumal chi i riqom chik ru tob'anik ri Are'. <sup>10</sup> Je ri', rumal chi ri Dios qas kub'an ri jikomal. Man käsach tä na pu jolom ri i b'anom, ri rutzil iwanima' ri i k'utum che ri Are' aretaq kiya tob'anik chke ri qachalal kojonelab', are k'u wa' ri tajin kib'an na kämik. <sup>11</sup> Käqaj k'ut chi chijujunal kitaqej u b'anik wa' ruk' kikotemal ri käpe pa iwanima' k'ä kik'is na u b'anik ronojel, rech qas je' kel wi na ri iweye'm. <sup>12</sup> Man käqaj taj chi kixsaq'orinik, xane chi kib'an iwe jas ri xka'n ri nik'iaj ri rumal chi xekojonik xuquje' xkichajij paciencia xkechb'ej ri echb'al ri xuchi'j ri Dios chke.

<sup>13</sup> Aretaq ri Dios xuchi'j che ri qa mam Abraham chi kutewchij na, xukoj rib' ri Are' che u juramento rumal chi man k'o tä chi jun ri nim na u q'ij chuwäch ri Are'. <sup>14</sup> Xub'ij

k'u che ri qa mam Abraham: “Qas tzij sib'alaj katintewchij na, kinb'an na chi e k'ia ri awachalaxik ri kil na ki wäch pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik,” —xcha'. <sup>15</sup> Ri qa mam Abraham xuchajij paciencia, xreyej na. Je ri' xuk'amo jas ri xchi'x che rumal ri Dios. <sup>16</sup> Ri winaq, aretaq kâka'n juramento, kâkiko'j ru b'i' jun ri nim na u b'anik chkiwäch ri e are' chub'anik ri ki juramento. Aretaq kâkijikib'a ki tzij ruk' juramento, man k'o tä chi jas chrij kech'ojin wi. <sup>17</sup> Rumal ri' ri Dios xujikib'a u b'ixik ri xuchi'j ruk' juramento. Je ri', rumal chi xraj xuq'alajisaj chkiwäch ri keechb'en na ri xuchi'j chi ri Are' man kuk'ex tä ru chomanik, xane qas kub'an na jas ri xub'ij. <sup>18</sup> Je k'u ri' e k'o kieb' ri man kuya' taj kek'exik, ri xuchi'j ri Dios, xuquje' ri u juramento. Kumal k'u wa' ri Dios man kuya' taj ri mat kub'an ri xub'ij. Kumal k'u wa' xuquje' ri Dios qas xuku'b'isaj qa k'ux uj ri qa tzukum ru tob'anik. Qa jikib'am k'u qa k'ux chrij ri xuchi'j ri Dios chqe, chrij k'u ri u yo'm chqawäch. <sup>19</sup> We ku'lb'al qa k'ux ri' qas kuchap ri qanima', je' jas ri kub'an ri jun nimalaj ch'ich' ri kâb'ix ancla\* che ri kuchap ri jun barco. Ri uj xuquje' k'o jun qa ancla ri ko ximital chrij ri tasb'al u pam ri Loq'alaj K'olib'al rech ri nimalaj rachoch Dios ri k'o chila' chikaj. <sup>20</sup> Chila' xok wi ri Jesús che qa k'exwäch chupakik jun b'e chqawäch. Je ri' ri Jesús xok che qa nimal sacerdotes ri man k'o tä relik jas ru b'anik ri Melquisedec.

## 7

*Waral kâqil wi chi ri Jesús are sacerdote jas ru b'anik ri Melquisedec*

<sup>1</sup> We Melquisedec ri' are wa' ri xk'o'ji che nim taqanel pa ri tinimit Salem,\* xuquje' are sacerdote rech ri nimalaj

\* 6:19 “Ancla”: Chawila' Hechos 27:29, nota.

\* 7:1 Ri tinimit Salem are ri tinimit Jerusalén ojer.

qa Dios aj Chikaj. Aretaq ri qa mam Abraham xtzelej loq pa ri ch'oj ri xeuch'ak wi ri nimaq taq taqanelab', ri Melquisedec xel loq chuk'ulaxik, xutewchij k'ut. <sup>2</sup> Xuya k'u ri qa mam Abraham che ri Melquisedec ru lajujil ronojel ri xutoqij loq pa ri ch'oj. Ri b'i'aj Melquisedec nab'e kel kub'ij “nim taqanel ri jikom ranima”. Xuquje' kel kub'ij “nim taqanel ri kuya utzil chkixol ri winaq”, rumal chi are nim taqanel puwi' ri Salem. Ri Salem kel kub'ij “ri kuya utzil chkixol ri winaq”. <sup>3</sup> Man k'o tä käb'ixik chkij ru nan u tat ri Melquisedec, o chkij taq ru mam. Man k'o tä käb'ix chrij jampa' xil u wäch, xuquje' jampa' xkämik. Je ri' are jun k'utb'al chrij ru K'ojol ri Dios. Are jun sacerdote wa' ri man k'o tä relik.

<sup>4</sup> Q'alaj b'a' chi ri Melquisedec are jun taqanel ri nim u b'anik, rumal chi ri qa mam Abraham xuya che ru lajujil ronojel ri xutoqij loq chke ri nimaq taq taqanelab' pa ri ch'oj. <sup>5</sup> Kub'ij ru Pixab' ri Moisés chi ri rachalaxik ri Leví ri keb'ok che taq sacerdotes yo'm taqanik pa ki q'ab' rech käkitoq'ij ru lajujil ronojel chke ri winaq, pune ri winaq e are' kachalal, pune ri e are' xuquje' e rachalaxik ri qa mam Abraham. <sup>6</sup> Ri Melquisedec, pune man rachalaxik tä ri Leví, xutoq'ij k'u ru lajujil ronojel che ri qa mam Abraham, ru k'amom ri xuchi'j ri Dios. Xaq je ri' ri Melquisedec xutewchij ri qa mam Abraham. <sup>7</sup> Man k'o tä k'u jun ri mat kukojo chi ri jun ri kätewchinik are nim na u q'ij chuwäch ri jun ri kätewchixik. <sup>8</sup> Konojel ri kek'amow ri lajujil waral chqaxol uj e winaq wa' ri xa kekämik. Are k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik man kub'ij tä chi ri Melquisedec xkämik. <sup>9</sup> Kuya' käqab'ij chi ri Leví xuquje' ri rachalaxik ri are' ri keb'ok che sacerdotes, ri käkitoq'ij ru lajujil ronojel chke ri winaq kämik, je' ta ne chi ri e are' xuquje' xkiya ri' ru lajujil ronojel che ri Melquisedec aretaq xuya re ri qa mam Abraham. <sup>10</sup> Je ri', rumal chi ri qa mam Abraham je'

ta ne e ruk'am na pa ru cuerpo ri rachalaxik ri mäja' xil ki wäch aretaq ri Melquisedec xel b'ik chuk'ulaxik ri are'.

<sup>11</sup> Ri winaq aj Israel xyi' ri Pixab' chke kumal ri sacerdotes aj Leví ri e rachalaxik kan ri qa mam Aarón. We ta ri sacerdotes ri' ruk' ri Pixab' qas xekowinik xka'n utz che ri ki k'aslemal ri winaq cho ri Dios, mat rajwaxik ri' chi xwalij jun sacerdote chik jas ru b'anik ri Melquisedec, ri mat junam ruk' ri qa mam Aarón. <sup>12</sup> Are k'u we käk'extaj ri sacerdote, rajwaxik ri' xuquje' käk'extaj ri Pixab'. <sup>13</sup> Are k'u ri Qajaw Jesús, ri käch'aw ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chrij, ri Are' are aj re jun tinimit chik re Israel. Man k'o tä k'u jumul okinaq jun re ri tinimit ri' che sacerdote. <sup>14</sup> Qas q'alaj k'ut chi ri Qajaw Jesús are aj Judá, are k'u ri qa mam Moisés, aretaq xch'aw chkij ri sacerdotes, man k'o tä jas xub'ij chkij ri winaq aj Judá.

<sup>15</sup> Qas q'alaj k'u wa' rumal chi ri k'ak' sacerdote ri xwalijik are je' jas ru b'anik ri Melquisedec. <sup>16</sup> Man xok tä k'u wa' che sacerdote rumal ri ki pixab' winaq ri kub'ij jachin taq ri rachalaxik, xane rumal ru chuq'ab' jun k'aslemal ajchikaj ri man käsach tä u wäch. <sup>17</sup> Are k'u wa' ri xch'aw ri Dios chrij aretaq xub'ij:

At ri', at sacerdote  
ri man k'o tä awelik

je' jas ru b'anik ri Melquisedec,  
—kächa'. <sup>18</sup> Je k'u ri' ri ojer taqanik xaq xyi' kanoq rumal chi man k'o tä u chuq'ab', xuquje' man käkowin tä ri' che ki to'ik ri winaq. <sup>19</sup> Ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés man xkowin taj xub'an utz che ru k'aslemal ri winaq cho ri Dios. Chuk'exwäch ri Pixab' k'o ri qas utz na ri kaku'b'i qa k'ux chrij. Rumal k'u wa' kuya' kujqeb' ruk' ri Dios.

<sup>20</sup> Ri Dios k'ut xub'an ronojel wa' ruk' juramento. <sup>21</sup> Ri nik'iaj sacerdotes chik man ruk' tä juramento xekojik. Are

k'u ruk' juramento xok ri Jesús che sacerdote. Kub'ij k'u ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Ri Qajaw Dios xub'an juramento,  
man kuk'ex tä k'u ru chomanik:

“At ri', at sacerdote  
ri man k'o tä awelik  
je' jas ru b'anik ri Melquisedec,”

—kächa'. <sup>22</sup> Rumal ri' ri Jesús are jun kojol tzij ri qas kujikib'a ri jun trato, ri utz na chuwäch ri nab'e. <sup>23</sup> Ri nik'iaj sacerdotes chik xek'iarik. Rumal chi xa xekämik man xekowin taj xkitaqej u b'anik ri ki chak. <sup>24</sup> Are k'u ri Jesús man käkäm taj. Rumal ri' man k'o tä reluk che sacerdote. Man kok tä jun chik che u k'exel. <sup>25</sup> Rumal k'u ri' ronojel q'ij käkowinik keuto' ri winaq ri keopan ruk' ri Dios rumal ri Are'. Je ri', rumal chi man käk'is tä ru k'aslemal, xane k'o ronojel q'ij chuta'ik toq'ob' che ri Dios pa ki wi'.

<sup>26</sup> Je k'u ri' ri Jesús are wa' ri ki nimal sacerdotes ri qas rajwaxik chqe. Ri Are' tastal chrij ronojel u wäch etzelal, man k'o tä k'u jub'iq' ru mak. Man u b'anom tä etzelal, man xub'an tä re ri kaka'n ri ajmakib'. Xk'am b'i sib'alaj chikaj, nim k'u na u q'ij chuwäch ronojel ri u b'anom ri Dios. <sup>27</sup> Ri Are' man je' taj jas ri nik'iaj taq ki nimal sacerdotes chik ri ronojel q'ij kekikämisaj awaj che ki sipaxik cho ri Dios. Kaka'n wa' rech käsach ri ki mak ri e are' nab'e, te k'u ri' rech käsach ri ki mak ri winaq. Ri Jesús k'ut xa jumul ri' xuya jun sipanik cho ri Dios aretaq xujach rib' pa ri kämikal. <sup>28</sup> Ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés kukoj taq achijab' ri xa e ajmakib' che ki nimal sacerdotes. Are k'u ri juramento ri xub'an ri Dios aretaq k'o chi ri Pixab', are xukoj ru K'ojol ri Dios che ki nimal sacerdotes. Are ki nimal sacerdotes wa' ri jikom ranima', ri man k'o tä u mak, ri k'o ronojel q'ij.



## 8

*Waral kääqil wi chi ri Jesús are kojol tzij ri xub'an jun k'ak'trato*

<sup>1</sup> Are k'u ri nim na u b'anik che ri tajin kääqab'ij, are wa': Ri Jesucristo, ri ki nimal sacerdotes ri k'o pa qa wi' uj, t'uyul ri Are' pa ru wikiäq'ab' ri Dios chila' chikaj. <sup>2</sup> Are sacerdote wa' ri kâpatänin pa ri qas Loq'alaj Ja ri xb'an rumal ri Qajaw Dios, man kumal tä ri winaq. <sup>3</sup> Ronojel ki nimal sacerdotes are kojom chuya'ik sipanik xuquje' che ki kämisaxik awaj ri kesipax cho ri Dios, rumal k'u ri' ri Jesucristo rajwaxik chi ri Are' xuquje' k'o jas kuya che sipanik cho ri Dios. <sup>4</sup> We ta ri Cristo xaq are k'o waral cho we uwächulew, mat okinaq ri' che sacerdote rumal chi k'ä e k'o na sacerdotes ri kääkiya sipanik cho ri Dios jas ri kâtaqan wi ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés. <sup>5</sup> We sacerdotes ri', aretaq kepatäninik kekikoj jastaq ri e k'utb'al chkij ri jastaq ri qas e k'o chila' chikaj. Qetam chi xa e k'utb'al, rumal chi ri Dios xub'ij che ri qa mam Moisés aretaq xuchomaj u yakik ri rachoch Dios:\* “Qas chawila', je' kab'an na che ronojel jas ri xink'ut chawäch pa ri nimalaj juyub',”† —xcha che. <sup>6</sup> Are k'u ri qa sacerdote uj ri kojom che ki nimal sacerdotes, are utz na ri patäninik ri kub'ano rumal chi are kojol tzij ri xub'an ri jun k'ak'trato ri utz na chuwäch ri nab'e, rumal chi kuchi'j wi ri Dios nimaq taq tewchib'al ri qas e utz na.

<sup>7</sup> We ta qas utz xel ri nab'e trato, mat rajwaxik ri' xb'an chi jun trato chik. <sup>8</sup> Ri Dios k'ut xrilo chi man utz tä ri ki k'aslemal ri winaq aj Israel, je' jas ri xub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Tz'ib'talik:  
Ri Qajaw Dios kub'ij: Käpe na ri q'ij

---

\* 8:5 Chawila' ri tzij “Rachoch Dios” pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento. † 8:5 Ri nimalaj juyub' ri' are ri káb'ix “juyub' Sina’” che.

aretaq kinb'an na jun k'ak' trato  
 kuk' ri winaq aj Israel,  
 kuk' ri winaq aj Judá,  
 —kächa ri Qajaw Dios.

<sup>9</sup> Man junam tä k'u ri' ruk' ri trato  
 ri xinb'an kuk' ri ki mam ojer  
 pa ri q'ij ri xink'am ki b'e  
 rech keinwesaj loq  
 pa ri nim tinimit Egipto.

Man xka'n tä k'ut  
 jas ri kub'ij ri trato ri xinb'an kuk',  
 rumal k'u ri' xeinya kanoq,  
 kub'ij ri Qajaw Dios,  
 —kächa ri'.

<sup>10</sup> Ri trato ri kinb'an na  
 kuk' ri winaq aj Israel  
 pa taq ri q'ij ri kepetik  
 are wa', kub'ij ri Qajaw Dios:

Kinya na ri nu Pixab'  
 pa taq ri ki chomab'al,  
 kintz'ib'aj k'u na wa'  
 pa taq ri kanima'.

Kinok chi na che ki Dios,  
 are k'u ri e are' keb'ok na  
 che ri nu winaq in.

<sup>11</sup> Man k'o tä na jun winaq rajwaxik  
 kuya tijonik che jun winaq chik.  
 Man kuya tä tijonik che ri rachi'l,  
 man kuya tä k'u tijonik che ri rachalal  
 rech qas käretamaj u wäch ri Dios  
 rumal chi konojel winaq  
 käketamaj na nu wäch,  
 chi ak'alab', chi ri'jab'.

<sup>12</sup> Kinkuy na ri etzelal ri ka'nom,

man k'o tä k'u jub'iq' ri ki mak  
 ri käna'taj chi na chwe,  
 —kächa ri Qajaw Dios. <sup>13</sup> Aretaq kub'ij ri Dios chi k'o chi  
 jun k'ak'trato, kel kub'ij chi ri nab'etrato ya xok'owik,  
 man k'o tä chi u patän. Ri ojertrato ri ya xok'owik, käsach  
 na u wächchanim.

## 9

*Waral käqil wi ru jalb'em rib'ri Loq'alaj Ja ri k'o chikaj ruk'  
 ri rachoch Dios ri k'o cho we uwächulew*

<sup>1</sup> Ri nab'etrato k'o ri u taqanik ri kub'ij jas ri rajwaxik  
 chub'anik taq ri q'ijilanik. Are k'u jun q'ijilanik ri xa  
 chupam jun rachoch Dios waral cho we uwächulew käb'an  
 wi. <sup>2</sup> Ri rachoch Dios ri' are je wa' u b'anik: Pa ri nab'e u  
 tas ri käb'ix Loq'alaj K'olib'al che, chila' k'o wi ri tak'alib'al  
 kantela re q'än puaq xuquje' ri mesa ri k'o wi ri wa ri yo'm  
 cho ri Dios. <sup>3</sup> Ri ukab' u tas ri rachoch Dios are ri k'o chrij ri  
 tasb'al u pam, are k'u wa' ri käb'ix che: K'olib'al ri Sib'alaj  
 Loq' na, —kuchixik. <sup>4</sup> Chila' k'o wi ri ta'b'al toq'ob' re q'än  
 puaq ri käporox wi ri incienso, xuquje' ri kaxa ri ch'uqum  
 rij che q'än puaq, ri k'olotal wi ri trato. Chupam ri kaxa ri'  
 k'o jun xaro re q'än puaq ri k'o maná\* chupam, k'o k'u ru  
 ch'imiy ri qa mam Aarón ri xtuxik, xuquje' e k'o ri tz'alam  
 taq ab'aj chupam ri xetz'ib'ax wi ri taqanik re ri trato.  
<sup>5</sup> Puwi' ri kaxa e k'o kieb' ángeles ri käb'ix querubines chke  
 ri käkik'exwächij ru k'olem ri Dios. E are k'u wa' ki lik'om  
 ri ki xik' puwi' ri tz'apib'al u wi' ri kaxa ri käb'an wi ri  
 sachb'al mak. Man kujkowin tä k'ut käqatzijoj chi na más  
 chrij ronojel wa' che we chanim ri'.

<sup>6</sup> Je ri' e b'anom ri jastaq pa ri rachoch Dios. Ri  
 sacerdotas k'ut ronojel q'ij keb'ok pa ri nab'e u tas ri

\* 9:4 “Maná”: Are ri wa ajchikaj tzuqub'al ke ri winaq aj Israel aretaq xeb'in  
 pa taq ri juyub' ri ketz'inowik.

rachoch Dios chub'anik ronojel ri kajwataj che ri q'ijilanik. <sup>7</sup> Are k'u pa ri ukab' u tas ri rachoch Dios xuwi kok ri ki nimal sacerdotes xa jumul che ri jun junab'. Aretaq kokik rajwaxik kuk'am b'i kik' kech awaj rech kuya cho ri Dios che sipanik che sachb'al u mak ri are' xuquje' che sachb'al ki mak ri winaq aj Israel. <sup>8</sup> Ruk' wa' we ri' ri Loq'alaj Espiritu kuq'alajisaj chqawäch chi aretaq tajin kâkoj ri nab'e u tas ri rachoch Dios che ri q'ijilanik, mäja' k'o ri okb'al chke ri winaq rech keopan pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na. <sup>9</sup> Ronojel k'u wa' xa are jun k'utb'al chqawäch uj kämik. Ri sipanik k'ut, xuquje' taq ri awaj ri kekämisax che ki ya'ik cho ri Dios, man kekowin taj kâka'no chi ri winaq ri keq'ijilanik chila' utz kâkina' pa kanima' cho ri Dios. <sup>10</sup> Je ri', rumal chi ronojel wa' xa e are jastaq ri ketijowik, je' jas ri wa, xuquje' jujun jastaq ri e naq'atal wi ri winaq ri kâka'no che resaxik ri äwas chkij, are k'u xaq e taqanik wa' ri xuwi k'o käkipatänij k'ä kâk'ex na ronojel rumal ri Dios.

<sup>11</sup> Kämik k'ut ya xul ri Cristo. Are ki nimal sacerdotes wa' ri kuya chqe chi keqariq nimaq taq tewchib'al kämik ri'. Käpatänin k'u chupam ri qas Loq'alaj Ja ri utz na, ri qas je'lik, ri man xa tä b'anom kumal winaq, ri man rech tä k'ut we uwächulew ri'. <sup>12</sup> Xa jumul xok ri Cristo pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na chutojik ri qa mak. Man are tä chuya'ik ki kik'el taq k'isik', ki kik'el alaj taq wakäx cho ri Dios, xane tzare ru kik'el ri Are'. Ruk' wa' xub'ano chi xqariq ru tob'anik ri Dios ri man k'o tä u k'isik. <sup>13</sup> Qas tzij k'ut chi ri ki kik'el taq ri ama'ib' wakäx, ri ki kik'el taq ri k'isik', ru chajil ri alaj ati't wakäx ri käporox puwi' ri ta'b'al toq'ob', ri kächikox pa ki wi' ri winaq ri k'o ri äwas chkij, qas kâkowin wa' che resaxik ri äwas chrij ri ki cuerpo. <sup>14</sup> We je ri', ¿a mat k'u sib'alaj k'o na u chuq'ab' ru kik'el ri Cristo? ¡Je', je ri'! Ri Cristo, rumal ri Loq'alaj

Espíritu ri man kākām taj, xujach rib' ri Are' cho ri Dios che jun sipanik ch'ajch'oj. Ru kik'el kāresaj ri etzelal pa qanima'. Te k'u ri' man kāqa'n tā chik ri uj naq'atal wi nab'e ri man k'o tā u patän. Je ri' utz kāqana' pa qanima' cho ri Dios, rech kujkowinik kāqapatänij ri k'aslik Dios.

<sup>15</sup> Rumal ri' ri Jesucristo are kojol tzij re ri k'ak' trato. Ri Cristo xkämisaxik rech kesachtaj ri mak ri xka'n ri winaq pa ru q'ijol ri nab'e trato, xuquje' rech ri e sik'im rumal ri Dios kākiriq na ri echb'al ri man k'o tā u k'isik ri xuchi'j loq ri Dios chke. <sup>16</sup> Je ri', rumal chi we kāb'an jun wuj ri kāk'utuw ru rayib'al jun winaq, rajwaxik ri' kāq'alajisaxik chi qas kāminaq chik ri winaq ri xb'anow kanoq ri wuj ri' rech qas k'o u patän.<sup>†</sup> <sup>17</sup> Ri wuj ri' xuwi k'o u patän aretaq kāminaq chik ri xb'anowik. We k'ä k'asal na ri jun ri xb'anow ri wuj, man k'o tā u patän ri'. <sup>18</sup> Rumal ri' aretaq xb'an ri nab'e trato, xekämisax na jujun awaj, xtix k'u ri ki kik'el. <sup>19</sup> Ri qa mam Moisés xub'ij konojel taq ri taqanik re ri Pixab' chke konojel ri winaq aj Israel. Te k'u ri' xuk'am jun ch'äqap rismal chij ri b'anom kiäq che, xuquje' jun u q'ab' che', hisopo u b'i', xurub' pa ri ki kik'el ri alaj taq wakäx xuquje' ri ki kik'el ri k'isik', yuja'm k'u joron ruk', xuchikoj puwi' ri wuj re ri Pixab' xuquje' pa ki wi' ri winaq. <sup>20</sup> Te k'u ri' xub'ij chke: “Are wa' ri kik' ri kujikib'a ri trato ri xub'an ri Dios iwuk',” —xcha chke. <sup>21</sup> Xuquje' ri qa mam Moisés xuchikoj kik' chrij ri rachoch Dios, xuquje' chkij konojel ri jastaq ri xekoj pa ri q'ijilanik. <sup>22</sup> Je' jas ri kub'ij ri Pixab': Are rajwaxik chi ruk' kik' kesax ri äwas chrij ronojel. Man käsachtaj tā ri' ri mak ri b'anom kumal ri winaq, we man kätix tā ri kik'.

*Waral kähil wi chi ru kämikal ri Cristo kāresaj ri qa mak*

<sup>†</sup> 9:16 Are jun u wäch “pacto” o “trato” wa'.

<sup>23</sup> Rajwaxik k'ut chi xtix ri ki kik'el taq ri awaj ri xesipax cho ri Dios che resaxik ri äwas chkij ri jastaq ri' ri xa e k'utb'al chkij ri jastaq ri e k'o chila' chikaj. Are k'u ri jastaq ri e k'o chila' chikaj, rajwaxik chi k'o ri utz na chuwäch ri ki kik'el ri awaj ri käsipax cho ri Dios chub'anik qas ch'ajch'oj chke. <sup>24</sup> Ri Cristo man xok tä chupam ri rachoch Dios ri xa b'anom kumal winaq, ri xa jun k'utb'al ri' chrij ri qas rachoch Dios chikaj, xane qas chila' pa ri kaj xok wi ri Are'. Chila' k'ut k'o wi kämik cho ri Dios chuta'ik toq'ob' pa qa wi'. <sup>25</sup> Ri ki nimal sacerdotes aj Israel rajwaxik chi kok ronojel junab' pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na chujachik kik' ri man rech tä ri are' cho ri Dios. Are k'u ri Cristo man kujach tä rib' k'ia mul che sipanik cho ri Dios. <sup>26</sup> We ta je ri', are k'ia mul ta na chi ri Cristo käminaq petinaq loq tzaretaq xb'antaj ruwächulew. Man je' taj xub'ano, xane kämik, ri tajin kepe ri k'isb'al taq q'ij pa qa wi', ri Cristo xpetik. Ri Are' xa jumul ri' xujach rib' che sipanik cho ri Dios che resaxik ri qa mak. <sup>27</sup> Rajwaxik chi konojel winaq xa jumul kekäm na cho we uwächulew, te k'u ri' käq'at na tzij pa ki wi' rumal ri Dios. <sup>28</sup> Je k'u ri' xuquje' ri Cristo xa jumul xkämisaxik che resaxik ri ki mak ri winaq. Käpe chi k'u na jumul chik che ki to'ik konojel ri tajin keye'n che. Man käpe tä chi k'u che resaxik ri ki mak ri winaq.

## 10

<sup>1</sup> Ri Pixab' k'ut ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés man are tä jun qas k'utb'al ke ri utzalaj taq tewchib'al ri kepe na. Man are tä k'u wa' ri qas kilitaj na. Ri Pixab' man käkowin taj kub'an utz che ri ki k'aslemal ri winaq ri keb'ok cho ri Dios rumal ri ki kämisaxik awaj che ki sipaxik cho ri Dios ronojel junab'. <sup>2</sup> We ta ri Pixab' käkowinik kub'an utz che ri ki k'aslemal ri winaq cho ri Dios, mat rajwaxik kutaqej

ki kāmīṣaxik awaj che ki sipaxik cho ri Dios. We ta je ri', aretaq sachtajinaq chi ri ki mak ri winaq ri kejachow ri awaj cho ri Dios, kākina' ta na ri' pa kanima' chi man k'o tā chi ki mak. <sup>3</sup> ;Man je' tā k'u ri'! Xane ri awaj ri kekāmīṣax cho ri Dios xa e na'tab'al re ri ki mak ri winaq ronojel junab'. <sup>4</sup> Je ri', rumal chi ri ki kik'el taq ri ama' wakāx, ri ki kik'el taq ri k'isik' man kākowin tā wi kāresaj ri mak.

<sup>5</sup> Rumal ri' ri Cristo, aretaq xpe cho we uwächulew, xub'ij che ri Dios:

Man kaj tā la awaj  
     ri kekāmīṣax chuwäch la,  
     man kaj tā k'u la sipanik kech awaj,

xane xa xb'an la u b'anik  
     jun nu cuerpo (rech kinkāmīṣax  
     chuwäch la).

<sup>6</sup> Ri sipanik kech awaj ri keporoxik,  
     ri awaj ri kekāmīṣax chuwäch la  
     che resaxik ri mak,  
     man utz taj kil wi la,  
 —xcha ri'.

<sup>7</sup> Te ri' xinb'ij: “In k'olik ri', nu Dios.  
     In petinaq chub'anik ri rayib'al la,  
     je' jas ri tz'ib'tal chwij  
     chupam ri wuj re ri Pixab',”

—xcha ri'. <sup>8</sup> Nab'e kub'ij chi ri Dios man kāqaj tā k'u chuwäch ri sipanik kech taq awaj, man kraj tā k'u ri awaj ri keporox chuwäch, ri kejach che resaxik ri mak, pune k'u taqaninaq ri Pixab' chi je wa' kāb'anik. <sup>9</sup> Te k'u ri' kub'ij: “In k'olik ri', nu Dios, in petinaq chub'anik ri rayib'al la,” —kācha'. Kel kub'ij wa' chi ri Dios xresaj ri sipanik kech awaj, xukoj k'u ru kāmikal ri Cristo che sipanik chuk'exwäch wa'. <sup>10</sup> Ri Dios xujutas chrij ronojel u

wäch etzelal rumal chi ri Cristo xub'an ru rayib'al ri Are' aretaq xa jumul xujach rib' che sipanik cho ri Are'.

<sup>11</sup> Ronojel sacerdote aj Israel kok che patäninik ronojel q'ij. K'ia mul k'ut xaq tajin wi keukämisaj awaj che ki sipaxik cho ri Dios, pune we ri' man kekowin taj kekesaj ri mak. <sup>12</sup> Are k'u ri Jesucristo xa jumul xujach jun sipanik cho ri Dios ri xaq xuwi wa' rajwaxik che resaxik ri mak pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Te k'u ri' xt'uuyi pa ru wikiäq'ab' ri Dios. <sup>13</sup> Xaq reye'm chik chila' chi käyi' che chi käch'akanik, kätaqan k'u pa ki wi' konojel ri käka'n ki k'uulel che. <sup>14</sup> Je ri', rumal chi ruk' ri jun sipanik ri xyi' cho ri Dios xub'ano chi man k'o tä chi jas rajwaxik chke ri winaq ri tajin kesax chrij ronojel u wäch etzelal. <sup>15</sup> Ri Loq'alaj Espíritu kujikib'a u b'ixik wa' chqe.\* Nab'e k'ut kub'ij:

<sup>16</sup> Ri trato ri kinb'an na kuk'  
pa taq ri q'ij ri kepe na  
are wa', kub'ij ri Qajaw Dios:

Kinya na ri nu pixab'  
pa taq ri kanima',  
kintz'ib'aj na wa'  
pa taq ri ki chomab'al,

—kächa'. <sup>17</sup> Te ri' kub'ij:

Man k'o tä jub'iq' ri ki mak  
ri käna'taj chi na chwe.

Je ri' xuquje' ri etzelal ri ka'nom,  
—kächa'. <sup>18</sup> Je k'u ri', aretaq e sachtajinaq chi konojel taq  
ri qa mak, man rajwaxik tä chi ri' keyi' nik'iaj sipanik chik  
cho ri Dios che resaxik ri mak.

*Rajwaxik chi kujok cho ri Dios*

---

\* 10:15 Are ri Loq'alaj Espíritu ri xuya ru Tzj ri Dios che taq ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer.



<sup>19</sup> Rumal ri', qachalal, mäqaxej b'a' qib'. Kämik k'ut kuya' kujok pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na rumal ru kik'el ri Jesucristo. <sup>20</sup> Käqak'am b'i ri k'ak' b'e, ri b'e ri kujuk'am b'i pa ri k'aslemal. Are wa' ri xujaq chqawäch aretaq xjisjob' ri tasb'al u pam ri rachoch Dios. Are kel kub'ij wa' chi rumal ru cuerpo ri Jesús kuya' kujokik. <sup>21</sup> Ri Jesús are nimalaj qa sacerdote ri kätäqan puwi' ri rachoch Dios. <sup>22</sup> Rumal ri' rajwaxik kujok cho ri Dios ruk' jikomalaj qanima' ri man k'o tä wi etzelal. Qas k'u kujkojon che, man kub'an tä kieb' qa k'ux. Ri Are' k'ut u b'anom ch'ajch'oj che ri qanima' rech man käqana' taj chi k'o qa mak, ch'ajom chi k'ut ri qa cuerpo ruk' saq joron. <sup>23</sup> Qataqej b'a' ri qa kojoniq chrij ri ku'l wi qa k'ux, mäqak'exo, rumal chi ri Dios qas kub'an na ri xuchi'j chqe. <sup>24</sup> Xuquje' rajwaxik käqatzukuj u to'ik qib' ri jun ruk' ri jun chik rech loq' käqil qib', käqa'n k'u ri utzil chke konojel. <sup>25</sup> Mäqaya b'a' kan ru mulixik qib', jas ri käka'n jujun ri xa k'amaninaq chke, xane qawalijisaj ri qanima' chb'il taq qib', más na kämik rumal chi qetam chi naqaj chik k'o wi ri q'ij ri käpe ri Qajaw Jesús.

<sup>26</sup> We käqatzukuj u b'anik ri mak aretaq ya qetam chi ri qas tzij, man k'o tä chi jun sipanik chik ri kuya' käyi' cho ri Dios che resaxik ri qa mak. <sup>27</sup> Xane xuwi käqayej ri xib'ib'alalaj q'ij aretaq käq'at tzij pa ki wi' ri winaq, xuquje' ri nimalaj q'aq' ri keuporoj na ri käka'n ki k'ulel che ri Dios. <sup>28</sup> Ri winaq ri man kunimaj tä ri Pixab' ri xutz'ib'aj ri qa mam Moisés, ri e k'o k'u kieb' o we ne oxib' ri keq'alajisanik chi qas k'o u mak, käq'at na tzij puwi' ri winaq ri' chi käkämisaxik. Man kätoq'ob'isax tä k'u na u wäch. <sup>29</sup> We je ri', ¿a mat kichomaj ix chi sib'alaj taqalik käk'äjisax na ki wäch wa' jachin taq ri xa käketzelaj u wäch ru K'ojol ri Dios, tzel k'u käkil wi ru kik'el, xuquje' käkiyoq' ri Loq'alaj Espiritu rech ri Dios ri kutoq'ob'isaj ki wäch?

¡Je', je ri! Ri kik' ri' are wa' ri kujikib'a ri k'ak' trato, ruk' k'u wa' ketastaj ri winaq chrij ronojel u wäch etzelal. <sup>30</sup> Qetam k'ut chi ri Qajaw Dios u b'im: “In kinyo'w na ri k'äjisab'al wächaj, in kintojow na ri rajil u k'exel ri k'äx ri xb'anik,” —xcha'. Xuquje' kub'ij pa ru Loq' Pixab': “Ri Qajaw Dios kuq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri e rech ri Are',” —kächa'. <sup>31</sup> ¡Sib'alaj k'äx k'ut we jun winaq kuyak royowal ri k'aslik Dios, käqaj k'u pu q'ab' ri Are'!

<sup>32</sup> Chena'taj b'a' chiwe ri ojer taq q'ij aretaq k'ä mäja' naj xixkojon che ru Tzij ri Dios, ri je' ta ne jun saqil wa' pa ri i k'aslemal. Ruk' k'u nimalaj paciencia xich'ij ri nimalaj k'äx ri xpe pi wi'. <sup>33</sup> Jujun k'u chiwe xixyoq'ik, xb'an k'u k'äx chiwe chkiwäch konojel ri winaq. Jujun chik chiwe xeito' ri tajin käkiriq k'äx. Rumal k'u ri' xiriq iwe ri k'äx ri xkiriq ri e are'. <sup>34</sup> Ri ix xitoq'ob'isaj ki wäch ri xek'oji pa taq che'. Pune k'u xmaj ri jastaq iwe, ruk' kikitomal xikuyu rumal chi iwetam chi k'o jun iwechb'al ri utz na chila' chikaj ri man k'o tä u k'isik. <sup>35</sup> Mixb'ison b'a', xane chiku'b'a i k'ux chrij ri Dios rumal chi we je ri' kib'ano, nim na ri tojb'al ri käya'taj na chiwe. <sup>36</sup> Ri ix rajwaxik kichajij paciencia chub'anik ru rayib'al ri Dios, xuquje' churiqik ri xuchi'j ri Are' chi kuya na chiwe. <sup>37</sup> Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij:

Xa jub'iq' kraj chi

käpe na ri Jun ri rajwaxik käpetik,  
man käb'eytaj tä k'u na,  
—kächa'.

<sup>38</sup> Ri winaq ri jikom ranima'  
cho ri Dios käk'asi na  
rumal chi käkojonik.

We k'u kätzelej chrij,  
man käkikot tä ri wanima' ruk',

—kächa'. <sup>39</sup> Are k'u ri uj man uj jun tä kuk' ri nik'iaj ri xa ketzelej chkij, käsach k'u ki wäch, xane ri uj, uj jun kuk' ri kekojonik. Je ri' käqariq ru tob'anik ri Dios, kujk'asi k'u na.

## 11

### *Waral käqil wi jas ri' ri kojonik*

<sup>1</sup> Ri kojonik are ri u jikib'axik qa k'ux chi qas tzij käya'taj na chqe jas ri qeye'm. Xuquje', pune man käqil tä u wäch ri qeye'm, käqakoj pa qanima' chi qas k'olik. <sup>2</sup> Ri qa mam ojer qas xekojonik. Rumal ri' ri Dios utz xril wi ri ki k'aslemal.

<sup>3</sup> Rumal ri kojonik qetam chi ri Dios ruk' ru tzij xub'an ri uwächulew, ri kaj, ri q'ij, ri ik', xuquje' ri ch'imil. Je ri' chi ri man keilitaj taj, are xb'amb'ex ke konojel ri keqil kämik.

<sup>4</sup> Rumal ri kojonik ri qa mam Abel xuya jun sipanik cho ri Dios ri utz na chuwäch ri sipanik ri xuya ri Caín. Rumal ri' xq'alajisax rumal ri Dios chi jikom ranima' ri qa mam Abel, xuk'amowaj k'u ru sipanik. Je ri', pune käminaq chik ri qa mam Abel, je' ta ne chi tajin kätzijon na kämik rumal chi xkojonik.

<sup>5</sup> Rumal ri kojonik ri qa mam Enoc xk'am b'i chikaj, man xril tä k'u u wäch ri kämikal. Man xriqtaj tä chik rumal chi xk'am b'i rumal ri Dios. Ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik kub'ij chi aretaq mäjoq käk'am b'i ri qa mam Enoc, ri Dios xkikot ruk' ru k'aslemal ri are'. <sup>6</sup> We man qas kujkojonik, ri qa k'aslemal man käqaj tä ri' cho ri Dios. Je ri', rumal chi jachin ri kraj kok cho ri Dios rajwaxik ri' kukojo chi qas k'olik, xuquje' chi ri Are' kub'an ri utzil chke ri ketzukun che.

<sup>7</sup> Rumal ri kojonik ri qa mam Noé xniman che ri Dios aretaq xb'ix che chi k'o jas ri käk'ulmataj na pune k'u mäja' kilitajik. Xqaj k'u chub'anik ri arca che ki to'ik

ri e k'o pa rachoch chuwäch ri k'äx ri käpe na. Rumal ru kojoniq xuq'at tzij pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik chi käk'äjisax ki wäch. Xq'alajisax k'u rumal ri Dios chi jikom ranima' rumal chi xkojonik.

<sup>8</sup> Rumal ri kojoniq ri qa mam Abraham xnimanik aretaq xsik'ix rumal ri Dios, xe' k'u pa ri ulew ri xyi' che rumal ri Dios che rechb'al. Xe'k, xel b'i pa ru tinimit, man retam tä k'ut jawije' chi' kopan wi. <sup>9</sup> Rumal chi qas xkojon ri qa mam Abraham, xk'oji chila' pa ri ulew ri' ri xchi'x che rumal ri Dios, je' ta ne chi are jun estranjer winaq. Xaq pa taq carpa xk'oji wi. Je' k'u xub'an ri qa mam Isaac, ri qa mam Jacob ri xuquje' xchi'x chke rumal ri Dios jas ri xub'ij che ri qa mam Abraham. <sup>10</sup> Je ri', rumal chi ri qa mam Abraham xku'b'i u k'ux chi kopan na pa ri jun tinimit ri man käsach tä u wäch, ri xuchomaj u b'anik ri Dios, ri xuquje' Are' xyakowik.

<sup>11</sup> Rumal ri kojoniq ri qa mam Sara, pune ri are' man k'o tä ral kek'oji'k, xyi' k'u u chuq'ab' rumal ri Dios rech käk'oji ral pune nim winaq chik. Je ri' xril u wäch jun ral ala, rumal chi xukojo chi ri Dios kub'ano jas ri xub'ij che. <sup>12</sup> Je ri' ri qa mam Abraham, pune xa jub'iq' man käkämik, e k'ia k'u ri rachalaxik ri xil na ki wäch, ri je' ki k'ial jas ri ch'imil ri e k'o chikaj, je' jas ri senyäb' ri k'o chuchi' ri mar ri man k'o tä jun käkowin che kajilaxik.

<sup>13</sup> Konojel wa' we winaq ri' xekämik. Man xkiriq tä k'u b'ik jas ri xuchi'j ri Dios chke. Rumal k'u rech chi qas xekojonik, je' ta ne chi tajin käkil apan wa' chi naj, xkikojo chi k'olik, xekikot k'u chuchomaxik ri xchi'x chke. Xkiq'alajisaj k'ut chi ri e are' xaq e estranjerab', xaq e ok'owel cho we uwächulew. <sup>14</sup> Ri winaq ri käkib'ij chi xaq e ok'owel cho we uwächulew, qas q'alaj wa' chi xa tajin käkitzukuj na ri qas ki tinimit. <sup>15</sup> We ta are tajin käkichomaj apan ri ulew ri xeb'el wi loq, xekowin ta ri'

xetzelej jela'. <sup>16</sup> Man je' tä k'ut, xane ri e are' kākaj jun ki tinimit ri utz na, are k'u wa' ri tinimit ri k'o chila' chikaj. Rumal ri' ri Dios man kāk'ix taj aretaq káb'ix che chi are ki Dios ri winaq ri', rumal chi u b'anom u b'anik jun tinimit ri kuya na chke.

<sup>17</sup> Rumal ri kojoniq ri qa mam Abraham xuk'am b'i ri Isaac ru k'ojol chuya'ik che sipanik cho ri Dios aretaq ri Dios xuta' wa' che. Pune xaq xuwi wa' u k'ojol k'olik man xub'an tä kieb' u k'ux chuya'ik ri are' che sipanik, pune ta ne ri Dios xuchi'j che: <sup>18</sup> “Rumal ri a k'ojol, ri Isaac, kil na ki wäch ri awachalaxik,” —xcha ri' che. <sup>19</sup> Ri qa mam Abraham qas xukojo chi ri Dios kākowinik keuk'astajisaj ri kāmīnaqib'. Chuwäch ri are' k'ut, je' ta ne xkäm na ru k'ojol, te k'u ri' xk'astaj chik chkixol ri kāmīnaqib', xk'oji chi na ruk'.

<sup>20</sup> Rumal ri kojoniq ri qa mam Isaac xuchi'j che ri a Jacob xuquje' che ri a Esaú chi ketewchix na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na. <sup>21</sup> Rumal ri kojoniq ri qa mam Jacob aretaq xa jub'iq' man kākämik, xuchi'j chke ri u k'ojol ri a José chkijujunal chi ketewchix na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik. Xuq'ijilaj ri Dios xutoq'aj k'u rib' che ru tza'm ru ch'imiy. <sup>22</sup> Rumal ri kojoniq ri qa mam José aretaq xa jub'iq' man kākämik, xub'ij kanoq chi kāpe na ri q'ij aretaq keb'el na b'i ri winaq aj Israel pa Egipto. Xuquje' xub'ij kanoq jas ri káb'an na che ru b'aqil.

<sup>23</sup> Rumal ri kojoniq ri a Moisés, aretaq xil u wäch, oxib' ik' xk'u' na kumal ru nan u tat. Je ri', rumal chi xkilo chi are jun ak'al je'lik. Man xkixej tä k'u kib', xane man xkinimaj tä ri taqanik ri xuya ri nim taqanel chi rajwaxik kākikāmisaj ri ak'al. <sup>24</sup> Rumal ri kojoniq ri a Moisés aretaq nim ala chik, man xraj taj xub'an u nan che ru mia'l ri nim taqanel pa Egipto. <sup>25</sup> Xane ri are' más je'l na xril ru riqik k'äx kuk' ri winaq ri e rech ri Dios chuk'exwäch ri

käkikot na kieb' oxib' q'ij chub'anik ri mak ri je'l käkil wi ri nik'iaj winaq chik. <sup>26</sup> Are xub'an u q'inomal che ri k'äxk'ol ri xuriqo rumal ru patänixik ri Cristo, chuk'exwäch ri ki q'inomal ri winaq aj Egipto. Je ri', rumal chi tajin kuchomaj apan ri tojb'al ri käyi' na che rumal ri Dios. <sup>27</sup> Rumal ri kojoniq ri qa mam Moisés xel b'i pa Egipto. Man xuxej tä rib' chuwäch ri royowal ri nim taqanel, man xub'an tä k'u kieb' u k'ux rumal chi je' ta ne tajin käril apan ri Dios ri man kilitaj taj.

<sup>28</sup> Rumal ri kojoniq ri qa mam Moisés xuchap loq u b'anik ri nimaq'ij Pascua,\* aretaq xtaqanik chi kächikox kik' chuchi' taq ri ja. Je' xka'n ri winaq aj Israel wa' rech ri ángel re ri kämikal man keukämisaj tä ri nab'eal taq ki k'ojol. <sup>29</sup> Rumal ri kojoniq xeq'ax ri winaq aj Israel pa ri nimalaj ja' rech ri Kiäq Mar, je' ta ne chi pa chaqij' ulew xeq'ax wi. Aretaq k'ut ri winaq aj Egipto je' xkaj xeq'axik, xejiq' kan ri e are' pa ri mar.

<sup>30</sup> Rumal ri kojoniq xetzaq ri pimaq taq tapya ri e k'o chrij ri tinimit Jericó, aretaq e b'ininaq chi wuqub' q'ij ri winaq aj Israel chrij. <sup>31</sup> Rumal ri kojoniq ri Rahab ri ixoq ri keuch'ab'ej achijab' man xkäm tä junam kuk' ri winaq ri man xeniman tä che ri Dios, rumal chi utz xub'an che ki k'ulaxik ri achijab' aj Israel ri e taqom b'i che rilik ri tinimit.

<sup>32</sup> ¿Jas chi k'u ri kinb'ij na? Xa k'u man kub'an tä ri q'ij chutzijoxik ri' ri xub'an ri qa mam Gedeón, ri qa mam Barac, ri qa mam Sansón, ri qa mam Jefté, ri qa mam David, ri qa mam Samuel xuquje' ri xka'n ri q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. <sup>33</sup> Rumal ri kojoniq ri e are' xekich'ak taq tinimit, utz xka'n chuq'atik tzij, xya'taj k'u chke ri tob'anik ri xuchi'j ri Dios. Xkitz'apij k'u u pa ki chi' taq ri koj. <sup>34</sup> Xkichup nimaq taq q'aq', xa jub'iq' k'u man

\* 11:28 "Pascua": Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

kekämisax tä kumal winaq ri k'o espada pa ki q'ab'. Ri man k'o tä ki chuq'ab' xyi' ri ki chuq'ab'. Te k'u ri' sib'alaj xech'akan pa ri ch'oj, xekich'ak k'u ri soldados ri e taqom b'ik kumal ri ki k'ulel. <sup>35</sup> E k'o k'u ixoqib' ri xkil chi na ki wäch ri ki käminaqib' rumal chi xek'astaj chi na chkixol ri käminaqib'.

Nik'iaj winaq chik xb'an k'äx chke, xekämisaxik, man xkik'am tä k'u ri torb'al ke. Je ri' xka'no rech käkiriq jun k'aslemal ri utz na aretaq kek'astaj na chkixol ri käminaqib'. <sup>36</sup> Nik'iaj chik xesax ki k'ixb'al, xech'ay k'ut. Man xuwi tä wa', xane xuquje' xeyut ruk' tiqom taq ch'ich', xeoksax k'u pa che'. <sup>37</sup> Xekämisax chab'aj, xeq'at che sierra, xb'an kieb' chke, xb'an k'u k'ia u wäch k'äx chke che rilik we gas e kojonelab', xuquje' e k'o ri xekämisax ruk' machete. Xexulik, xepaqik. Xa ki tz'umal chij xuquje' ki tz'umal k'isik' xkikoj che katz'iaq. E meb'a', xyak ki b'is, xetzelax k'u ki wäch kumal ri winaq. <sup>38</sup> Ri winaq re ri uwächulew man taqal tä chke chi kek'oji we winaq ri' kuk'. Xeb'e' k'u je wa', xeb'e' je ri' pa taq ri juyub' ri ketz'inowik, pa taq ri k'ache'laj. Xaq pa taq pek, xaq pa taq ri jul ri e k'o pa taq ri ulew xek'oji wi. <sup>39</sup> Konojel wa' we winaq ri', pune xilitajik chi utz xka'n pa ri ki k'aslemal rumal ri ki kojoniq, man xkiriq tä k'u b'ik ri xuchi'j ri Dios chke. <sup>40</sup> Je ri', rumal chi ri Dios xuchomaj jun tewchib'al ri nim na chqe uj, rech man xuwi tä ri e are' kâqariq ri utzil ri u chomam ri Are', xane ri uj xuquje' junam kuk'.

## 12

*Waral kâqil wi chi rajwaxik kujchoman chrij ri Jesús je' ta ne chi tajin kâqil u wäch*

<sup>1</sup> Rumal k'u rech chi ri uj sutim qij kumal k'ialaj winaq ri ki q'alajisam ri ki kojoniq, qaya b'a' apan jela' ri kuya latz' chqe, xuquje' ri mak ri kujuq'atej. Qachajij paciencia

pa ri qa b'inem ri k'o na chqawäch. <sup>2</sup> Chujchoman chrij ri Jesús ri käyo'w chqe chi kujkojonik, kub'an k'ut chi qas je' kel na. Ri Are' xuch'ij ri kämikal cho ri cruz, man nim tä xril wi wa', pune xel u k'ixb'al. Je ri', rumal chi retam chi aretaq kok'ow ri k'äx, kuriq na nimalaj kikitomal. Xt'uyi k'u pa ru wikiäq'ab' ri Dios chila' chikaj.

<sup>3</sup> Chixchoman b'a' chrij wa' ri k'utb'al ri xuya kan ri Jesús. Ri Are' xuriq nimalaj k'äx pa ki q'ab' ri ajmakib'. Je ri' chixchomanoq rech man kixkos tä ix, man kixb'ison taj, kub'an ta k'u kieb' i k'ux. <sup>4</sup> Ri ix k'ut man ix opaninaq tä cho ri kämikal pa ri ch'oj ri tajin kib'an chrij ri mak. <sup>5</sup> ¿A sachinaq pa i jolom ri pixb'enik ri u yo'm ri Dios chiwe rumal chi ix ralk'ual ri Are'? Je wa' kub'ij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik:

Walk'ual, k'äx mana'  
 aretaq käk'äjisax a wäch  
 rumal ri Qajaw Dios.  
 Xa k'u che a tijoxik wa'.

Matb'isonik aretaq katuyajo.

<sup>6</sup> Je ri', rumal chi ri Qajaw Dios  
 kuk'äjisaj u wäch  
 jachin ri loq' käril wi,

kuyaj k'u na jachin ri kuk'am  
 che ralk'ual,

—kächa'. <sup>7</sup> Chich'ija b'a' ix aretaq ri Dios kuk'äjisaj i wäch, rumal chi are k'utb'al chi ri Are' u b'anom ralk'ual chiwe. Je ri', rumal chi man k'o tä jun alk'ualaxel ri mat käk'äjisax u wäch rumal ru tat. <sup>8</sup> Are k'u we ri Dios man kuk'äjisaj tä i wäch, je' jas ri kub'an chke konojel ri ralk'ual, xa man qas ix alk'ualaxel tä ri', xane xa man q'alaj tä u wäch ri' jachin ri i tat. <sup>9</sup> Nab'e kanoq, aretaq uj ak'alab' na, ri qa nan qa tat waral cho we uwächulew xkik'äjisaj qa wäch. Nim k'ut xeqil wi. ¿A mat utz na ri' we ta käqaya qib' pa nimaxik che



ri qa Tat ri k'o chila' chikaj rech k'o ri qa k'aslemal? ¡Je', je ri!' <sup>10</sup> Ri qa nan qa tat waral cho ruwächulew xkik'äjisaj qa wäch kieb' oxib' junab' jas ri utz xkil wi ri e are' rech utz kujel pa we k'aslemal ri' ri xa käk'isik. Are k'u ri Dios kuk'äjisaj qa wäch rech qas utz kujelik, che qa tasik chrij ri etzelal, je' jas ri Are' tastal chrij ronojel u wäch etzelal. <sup>11</sup> Qas tzij k'ut chi aretaq käk'äjisax qa wäch man k'o tä jumul ri' ri xa ta kujkikotik, xane xa k'äx kâqana'. Pune je ri', we k'u rumal chi käk'äjisax qa wäch kâqetamaj u b'anik ri jikomal pa ri qa k'aslemal, kâqa'n na ronojel u wäch utzil ri', kuxlan k'u na ri qanima'.

*Waral kâqil wi ri k'äx ri kuriq jun we kâretzelaj u wäch ru toq'ob' ri Dios*

<sup>12</sup> Je k'u ri', mixb'ison b'a', mub'an kieb' i k'ux je' ta ne chi xa kosinaq ri i q'ab', sikirinaq k'u ri iwaqan. <sup>13</sup> Are chitzukuj ri b'e ri jikom rech chila' kixb'in wi. Je ri' rech ri jun ri kub'an kieb' u k'ux, ri xaq kâb'isonik, kâkikot na, junam jas ri jun winaq ri u b'anom k'äx ri raqan kutzir na, man kub'an tä chi k'äx.

<sup>14</sup> Chikojo i chuq'ab' rech k'o utzil chixol nimalaj iwonojel. Chitasa iwib' chrij ronojel u wäch etzelal, rumal chi we man ch'ajch'oj ru k'aslemal jun cho ri Dios, man kâril tä ri' u wäch ri Qajaw Jesús. <sup>15</sup> Chiwila iwib' rech k'o ne jun chiwe ri mat kuriq ri nimalaj u toq'ob' ri Dios. K'o ne jun chiwe mub'ano je' jas jun itzel tiko'n ri kuya latz', ri kub'an k'äx chke konojel ri nik'iaj tiko'n chik. <sup>16</sup> K'o b'a' jun chiwe je' mub'ano xa jas ri kâka'n ri tz'i' ri xaq kâkiriq kib', man k'o tä ki pixab', o kub'an na ri äwas u b'anik, jas ri xub'an ri Esaú ri xa rumal jun rikil xuk'ayij ri tewchib'al ri ya'tal che ri nab'eal ala. <sup>17</sup> Iwetam k'u ix chi te ri' aretaq ri Esaú xraj xtewchixik, man xkowin tä chi ru

tat xutewchij. Pune sib'alaj xoq' ri Esaú, man xuriq tä chi ri are' jas xub'an chuk'exik ri xb'antaj rumal.

<sup>18</sup> Ri ix man ix opaninaq taj cho ri juyub' Sinaí u b'i' ri qas k'o wi, ri sib'alaj kánikowik, ri k'o wi q'equm, q'eqmuj, xuquje' nimalaj q'eqal jäb', jawije' ri xeopan ri winaq aj Israel ojer. <sup>19</sup> Ri ix man i tom tä ru ch'ab'al ri trompeta, man i tom tä k'u ru ch'ab'al ri Dios ri xch'aw loq puwi' ri juyub' kuk' ri winaq. Ri xetow ru ch'ab'al ri Dios xkita' toq'ob' chi mech'ab'ex chik. <sup>20</sup> Je ri', rumal chi sib'alaj xkixej kib' aretaq xkita ri taqanik ri kub'ij: “Jachin ri käpaqi loq, pune ta ne xa jun awaj, we käpaqi loq puwi' we juyub' ri', käkämisax na chab'aj o käjut na che lanza,” —kächa'. <sup>21</sup> ;Sib'alaj xib'ib'al ri xilitajik! Je ri' chi ri qa mam Moisés xub'ij: “Kinb'irb'itik rumal chi sib'alaj kinxej wib',” —xcha'.

<sup>22</sup> Ri ix k'ut ix opaninaq cho ri nimalaj juyub' Sión, cho ru tinimit ri k'aslik Dios, ri Jerusalén ri k'o chila' chikaj, jawije' e k'o wi k'ia mil ángeles. <sup>23</sup> We ángeles ri' ki mulim kib' chuq'ijilaxik ri Dios. Ix opaninaq k'u ix kuk' ri ralk'ual ri Dios ri tz'ib'tal ri ki b'i' chila' chikaj. Ri ix opaninaq cho ri Dios ri Q'atal Tzij ri k'o pa ki wi' konojel. I mulim k'u iwib' kuk' ri kanima' ri utzalaj taq winaq ri b'anom utz che ri ki k'aslemal rumal ri Dios. <sup>24</sup> Ri ix k'ut, ix opaninaq ruk' ri Jesús ri kojol tzij ri xub'an ri k'ak' trato. Are ku'l i k'ux chrij ru kik'el ri xuchikoj ri Are'. Are kik'el wa' ri kuq'alajisaj ri utz na chuwäch ri kuq'alajisaj ru kik'el ri qa mam Abel.

<sup>25</sup> Chiwila b'a' iwib', miwetzelay u wäch ri Jun ri tajin käch'awik, xane chitatab'ej. Man k'o tä jun chke ri winaq aj Israel ri xkowinik xuto' rib' aretaq xketzelaj u wäch ri Dios ri xeupixb'aj waral cho we uwächulew rumal ri qa mam Moisés. We je ri', ¿a kujkowin ne lo uj käqato' qib' we käqetzelay u wäch ri Jun ri kujupixb'aj loq chila' chikaj?

Man kujkowin taj! <sup>26</sup> Ru ch'ab'al ri Dios ri xtataj pa ri ojer taq q'ij xuyakya' ruwächulew. Kämik k'ut kub'ij ri Dios: “Jumul chik man xuwi tä chi ruwächulew kinyakya', xane xuquje' ri kaj,” —kächa'. <sup>27</sup> Aretaq kub'ij “jumul chik”, kel kub'ij wa' chi ri Dios kusach na ki wäch ri jastaq ri e u b'anom ri kuya' keslab'ik, käkanaj k'u na kanoq ri man kuya' taj käslab'isaxik. <sup>28</sup> Ru taqanik ri Dios ri käpe na pa qa wi', man k'o tä jun käkownik kelsanik. Rumal ri', qaya b'a' maltioxinik che ri Dios, qaq'ijilaj k'ut. Qaxej b'a' qib' chuwäch, nim k'u qila wi. Are k'u wa' ri käqaj chuwäch ri Are'. <sup>29</sup> Je ri', rumal chi ri qa Dios are je' jas jun q'aq' ri kusach u wäch ronojel.

## 13

*Waral käqil wi ri rajwaxik käqa'n uj, ri uj kojonelab', rech käkikot ranima' ri Dios*

<sup>1</sup> Qachalal, chitajej u b'anik ri tajin kib'ano, kiwaj iwib' ri jun ruk' ri jun chik rumal chi iwachalal iwib'. <sup>2</sup> Mäsach b'a' pa i jolom ru b'anik utzil chke ri winaq ri keopan cho iwachoch. E k'o k'u jujun ri rumal ri u b'anik ri utzil ri', xekik'ulaj ángeles cho ri kachoch, man xkich'ob' tä k'ut.

<sup>3</sup> Chena'taj chiwe ri e k'o pa taq che', je' ta ne chi ri ix xuquje' ix k'o pa che' junam kuk'. Chichomaj ki wäch ri tajin käb'an k'äx chke, je' ta ne chi ix ri' ri tajin kiriq k'äx junam jas ri e are'.

<sup>4</sup> Nim chiwila wi ri k'ulanem nimalaj iwonojel. Ri ixoq me' chi ruk' jun achi chik, ri achi k'ut me' chi ruk' jun ixoq chik. Ri Dios k'ut kuq'at na tzij pa ki wi' jachin taq ri je' käka'no jas ri käka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', xuquje' kuq'at na tzij pa ki wi' ri käka'n ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun winaq chik.

<sup>5</sup> Mirayij u wäch ri puaq, xane chixkikot ruk' jampa' ri k'o iwuk' rumal chi ri Dios u b'im: “Man katinya tä kanoq. Man katinwonob'a tä k'u kanoq,” —xcha'. <sup>6</sup> Je ri' man rajwaxik taj käqaxej qib', kuya' k'ut käqab'ij:

Ri Qajaw Dios are' kinto'wik,

man kinxej tä k'u wib'

chuwäch ri käkowin jun winaq

kub'ano chub'anik k'äx chwe,

—kujcha na.

<sup>7</sup> Chena'taj chiwe ri k'amal taq i b'e ojer, ri xkitzijoq ru Loq' Pixab' ri Dios chiwe. Chixchoman chrij ronojel ri utzil ri ki b'anom petinaq loq pa ri ki k'aslemal. Jas ri xka'n ri e are' xekojonik, je' k'u chib'ana ix.

<sup>8</sup> Ri Jesucristo xaq je' u wäch. Are k'o ojer, are k'o kämik, are käk'oji na pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na. <sup>9</sup> Xaq mixsub'taj kumal winaq ri käkik'ut jule' taq tijonik chik ri jalan chi wi. Are utz na we käqajikib'a ri qanima' chrij ri nimalaj u toq'ob' ri Dios, man chrij taq tä ri taqanik ri xuwi käkib'ij jas u wäch ri kätijik. We jalajoq taq taqanik ri' man k'o tä kätob' wi chke ri tajin käkinimaj wa'.

<sup>10</sup> Ri uj k'o jun qa sipanik ri jalan chi wi ri yo'm cho ri Dios ri man ya'tal taj käkij ke ri sacerdotes ri kepatänin pa ri rachoch Dios. <sup>11</sup> Ri ki nimal sacerdotes aj Israel kuk'am b'i ri ki kik'el ri awaj pa ri K'olib'al ri Sib'alaj Loq' na, kuya k'u wa' che sipanik cho ri Dios che resaxik ri mak. Are k'u ri ki cuerpo ri awaj ri' keporox chrij ri tinimit. <sup>12</sup> Je k'u ri' xub'an ri Jesús. Ri Are' xkämisax chrij ri tinimit chub'anik ch'ajch'oj che ri kanima' ri winaq cho ri Dios ruk' ru kik'el ri Are'. <sup>13</sup> Chujel b'a' apan ruk' ri Jesús chrij ri tinimit rech käqariq qe uj ri k'ixb'al ri xuriq ri Are'. <sup>14</sup> Waral k'ut cho we uwächulew man k'o tä jun qa tinimit ri man käsach tä u wäch, xane are qeye'm ri qa tinimit ri käk'oji na. <sup>15</sup> Rumal ri' rajwaxik b'a' qaya u q'ij

ri Dios amaq'el rumal ri Jesucristo. Ri ya'b'al u q'ij ri Dios ri kăqaya', are wa' sipanik ri rajwaxik kăqaya cho ri Are'. ¡Qaya b'a' u q'ij ruk' ri tzij ri kăpe pa qanima'! <sup>16</sup> Xuquje' măsach pa i jolom ru b'anik ronojel u wăch utzil, xuquje' ri ki to'ik nik'iaj chik ruk' jampa' ri k'o iwuk'. Are k'u taq wa' ri sipanik ri kăqaj cho ri Dios.

<sup>17</sup> Chixniman chke ri k'amal taq i b'e, chiya iwib' pa taqik chke. Je ri', rumal chi ri e are' keb'ok il che ri iwanima', ketam k'ut chi kăkijach na kuenta cho ri Dios. Chib'ana wa' rech ri e are' kechakun ruk' kikitomal, man k'o tă k'ăx kăkina' pa kanima' chiwij. We man je ri', ri ix xuquje' man k'o tă kich'ak na.

<sup>18</sup> Chib'ana orar pa qa wi'. Ri uj k'ut qas qetam chi man k'o tă k'ăx kăqana' pa qanima'. Je ri', rumal chi kăqaj kăqa'n ri utz pa ronojel ri kăqa'no. <sup>19</sup> Sib'alaj kinta' toq'ob' chiwe chi kib'an orar pa nu wi', rech ri Dios kuya chwe chi kinopan chi na iwuk' jumul chik chanim.

*Ri xtz'ib'an we wuj ri' kuya rutzil ki wăch ri kojonelab', kuta' ru tewchib'al ri Dios pa ki wi'*

<sup>20</sup> Ri Dios ri kub'ano chi kuxlan ri qanima' xuk'astajisaj ri Qajaw Jesucristo chkixol ri kăminaqib'. Ri Jesucristo are ri nimalaj Ajyuq' ri keuchajij ru chij. Xujikib'a k'u ri trato ri man k'o tă u k'isik ruk' ru kik'el. <sup>21</sup> Are ta ri Dios kuya chiwe ronojel ri rajwaxik chub'anik ri utz pa ri i k'aslemal rech kixkowinik kib'an ru rayib'al. Chub'an ta k'u na pa ri qa k'aslemal rumal ri Jesucristo jachike ri kub'ano chi kăkikot ri ranima' ri Are'. ¡Chnimarisax ta b'a' u q'ij ri Cristo kămik, xuquje' pa taq ri q'ij ri junab' ri kepetik! Amén.

<sup>22</sup> Qachalal, kinb'ochi'n chiwe chi kichajij paciencia chutatab'exik we pixb'enik ri', xaq k'u kieb' oxib' tzij nu tz'ib'am b'i chiwe pa we carta. <sup>23</sup> Kwaj chi kiwetamaj chi

ri qachalal Timoteo ya xel loq pa che'. We käpe chanim, ke' na wuk' aretaq kine' che iwilik.

<sup>24</sup>Chiya rutzil ki wäch konojel ri k'amal taq i b'e, xuquje' konojel ri qachalal kojonelab'. Ri qachalal aj Italia käkiya b'i rutzil i wäch.

<sup>25</sup>Are ta b'a' ri Dios kätoq'ob'isan i wäch nimalaj iwonojel. Amén.

## Ru Loq' Pixab' Ri Dios

New Testament in K'iche' Cantel; quc (GT:quc:K'iche'), new spelling  
copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: K'iche'

Dialect: Cantel

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

### Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in K'iche'

**© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

